חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תינתן לחבר עיר וכ"ש דענייי דידי ודידכו עלי סמיכי :

מתני' אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי רבי *מאיר אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה:

גמ' שפיר קאמרי ליה רבנן לר"מ! ור"מ מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא השתא נמי קדישא, מרבים ליחיד ליכא קדושה, ורבנן אי איכא למיחש, כי האי גוונא נמי איכא למיחש משום °ברוב עם הדרת מלך:

מתני' אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו דברי ר"מ וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים למרחץ ולבורסקי לטבילה ולבית המים ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה :

גמ' ולר"מ היכי דיירי בה הא הויא לה רבית א"ר יוחנן ר"מ בשיטת ר"י אמרה דאמר *צד אחד ברבית מותר דתניא *הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר: בזמן שמוכר אוכל פירות מותר, לוקח אוכל פירות אסור, ר' יהודה אומר אפילו לוקח אוכל פירות מותר וא"ר יהודה מעשה בביתוס בן זונן שעשה שדהו מכר על פי ראב"ע ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו *משם ראיה, מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו *צד אחד ברבית ~~איכא בינייהו~~ מר סבר צד אחד ברבית מותר ומר סבר צד אחד ברבית אסור, רבא אמר דכ"ע צד אחד ברבית אסור והכא רבית ע"מ להחזיר ~~איכא בינייהו~~ מר סבר רבית ע"מ להחזיר מותר ומר סבר אסור : וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם וכו': אר"י אמר שמואל מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשום חצר ולוקח מה שירצה יעשה ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה אבל ד"א דלא קביע קדושתייהו לא. תני תנא קמיה דרב נחמן המתפלל מרחיק ד"א ומשתין, והמשתין מרחיק ד"א ומתפלל א"ל בשלמא המשתין מרחיק ד"א ומתפלל תנינא *כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד"א אלא המתפלל מרחיק ד"א ומשתין למה לי, אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא? תני ישהה, בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ד"א משום ניצוצות אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ד"א ל"ל? אמר רב אשי שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה : זלפ"ן סימן : ~~שאלו תלמידיו~~ את רבי זכאי במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א של תפלה, ולא כניתי *שם לחבירי, ולא ביטלתי קידוש היום, אמא זקינה היתה לי פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום, תנא *כשמתה הניחה לו ג' מאות גרבי יין, כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין. רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב אמר ליה מאי האי? א"ל לא הוה לי (א) קידושא ומשכנתיה להמיינאי ואתאי ביה קידושא, א"ל יהא רעוא דתיתום בשיראי, כי איכלל רבה בריה, רב הונא איניש גוצא הוה גנא אפוריא, אתיין בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מנייהו עליה עד דאיטום בשיראי, שמע רב ואיקפד, אמר מאי טעמא לא אמרת לי כי (ב) ברכתיך וכן למר? *~~שאלו תלמידיו~~ את ר"א בן שמוע במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לבה"כ, ולא פסעתי על ראשי עם קודש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה ~~שאלו תלמידיו~~ את ר' פרידא במה הארכת ימים? אמר להם *מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא

תורה אור

ברוב עם הדרת מלך — משלי יד

רש"י

חבר עיר · תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור : **ליכא קדושה** · שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה : **ורבנן** · אמרי אי איכא למיחש בין רב למעט הכא נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך ולא משכחת מכירה בבית הכנסת אלא לא חיישינן דכיון דשקיל דמי ומעלי להו בקדושה מעולה כל דבעי לוקח עביד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא : **מתני' אלא על תנאי** · ואפילו מרבים לרבים אסר ר' מאיר מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא [כלומר אינן בעיניו לכלום] : **וחכמים אומרים וכו' ממכר עולם** · (ג) ואפילו ליחיד ולכל תשמיש חוץ מד' דברים : **לבית המים** · [א] (לכביסה אי נמי) לבית מי רגלים : **גמ' בד' אמות של תפלה** · לאחר זמן : **קדשינהו לכולהו שבילי דנהרדעא** · שאין לך ד"א בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים : **שהה ישהה** · כדי הילוך ארבע אמות : **משום ניצוצות** · שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו : **במה הארכת ימים** · באיזה זכות : **כפה** · צעיף : **אסר ריתא** · (ד) מין גמי : **דתיתום בשיראי** · סתום ומכוסה במעילין סתום פלשתים תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית כו) : **איכלל** · כשנכנס לחופה : [שלחן] היו פושטות בגדיהן : **וכן למר** · אף אתה תהא מבורך לכך שמא היה עת רצון ונתקיים אף בי : **קפנדריא** · מקצר הילוכו דרך בית הכנסת : **ולא פסעתי על ראשי עם קודש** · כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע ההולך על גבי מסיבתן לישב למקומו נראה כפוסע על ראשי העם: **ולא נשאתי** (ה) **כפי** · לדוכן לברכת כהנים לפי שהכהנים צריכין לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן במסכת סוטה (דף לט·) :

מתנותיה

תוספות

רבי יהודה סבר צד אחד ברבית מותר · קשה מאי שנא מלוה סלע בסלע דאמר באיזהו נשך (ב"מ דף סג· וסה:) דאסור משום דאיכא צד אחד ברבית דשמא תייקר התבואה ~~וי"ל~~ דשאני הכא דלא הוי דרך הלואה אלא בתורת מכר אתא לידיה ואכתי קשה מאי שנא ממשכן לו בית משכן לו שדה דאמר התם (דף סה:) דאפי' אמר ליה לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו ואכל פירות (יותר ממה שהלוה) אסור ואמר רב הונא בריה דר' יהושע דלא כר' יהודה דאי כר' יהודה האמר צד אחד ברבית מותר והכא ליכא כי אם צד אחד ברבית דשמא לא ימכרם וגם הוי הלואה מדקאמר משכן ואפילו הכי שרי רבי יהודה? וי"ל דהכתי לא דמי כלל להלואת סלע בסלע דהתם ליכא צד מכר כלל אבל הכא וגבי משכן איכא צד אחד מכר :

רבא אמר רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו · ולרבי מאיר דמתני' סבירא ליה שהיו מתנין להחזיר שכירות בית הכנסת כשחזרו ובהכי שרו כר' יהודה* :

לא השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה · ואפילו היכא שיש היתר גמור כגון ששהה כדי הילוך ד' אמות :

ולא כניתי שם לחבירי · אפילו כינוי דלא הוי גנאי, והא דאמרינן (ב"מ דף נח:) דהמכנה שם לחבירו אין לו חלק לעולם הבא הייט בכינוי של פגם משפחה :

הניחה לו ג' (*אלפים) גרבי יין · כדאמרינן הזהיר בקידוש היום זוכה וממלאים לו גרבי יין (שבת דף כג:) :

שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים כו' · קשה *(דאדרבה) היה בזכות שהיה שונה לתלמיד אחד ארבע מאות זימני ונפק בת קול (ו) ואמר נחה ליך דליזכי כולי דריה לעלמא דאתי או דליחיי ד' מאה שנין? אמר הקב"ה יהבו ליה הא והא (עירובין דף נד:) וי"ל דמעיקרא לא ידע כן עד לבסוף שראה שחיה כל כך* :

כי

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנג ס"ע :

כה ב מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע א"ח סי' עח :

כו ג מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה יד סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן צב סעיף ח :

ע"מ להחזיר רש"י שם

[נ"ל מאות]

[נ"ל דהאי]

[וע"ע תוס' עירובין נד: תרצו עוד באופן אחר]

מסורת הש"ס

[גירסת הס"מ ורא"ש יהודה]

[ב"מ סג: ב"מ ד' סב· ערכין דף לא· וע"ש פרש"י ותוס']

[שבת כג: וש"נ]

[בב"מ איתא אמר אביי צד וכו']

ברכות ד' כב·

[סוכה כח·]

נושא
מח' תנאים אם מותר למכור מעיר גדולה לעיר קטנה

נושא
מח' ר"מ וחכ' אם מותר למכור בית הכנסת במכירה מוחלטת

נושא
לוה שאמר למלוה - "אם עד זמן פלוני לא אחזיר את כספך קח במקומו שדה זו"
ר' יהודה מותר למלוה לאכול הפירות מדבריו (למרות שאם הלוה ישלם את חובו, מלוה זה בנוסף לקבלת כספו בחזרה גם נהנה מהפירות)
רבנן - מותר רק ללוה לאכול פירות שדה זו

מבנה
◇ "איכא בינייהו" הסברים למח' ר' יהודה וחכ' הנ"ל

נושא
1) התפלל ואח"כ רוצה להשתין
2) השתין ואח"כ רוצה להתפלל
מבנה
I-II
ב' גירסאות בברייתא בנושא הנ"ל
I הרחקה ממש של ד' אמות
II שיהיה של (זמן) כדי הילוך ד' אמות

נושא/מבנה
△ "שאלו תלמידיו"
את רבי...
במה הארכת ימים
סדרה של רבנים שהאריכו ימים ונשאלו ע"י תלמידיהן באיזו זכות הגיעו לגיל המופלג

רבינו חננאל

לן מר כו' עד בד"א שאין שם חבר עיר אבל יש חבר עיר תנתן לחבר עיר · כ"ש דעניי דידכו נמי עלי סמיכי : **מתני'** אין מוכרין של רבים ליחיד כו' אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי · פירוש בית הכנסת דיחיד אימתי [שירצה] יחזירוהו דברי ר"מ ואקשינן עלה ולר"מ היכי דיירי בה והלא רבית הוא · ואוקמה ר' יוחנן ר"מ בשיטת רבי יהודה אמרה דתניא הרי שהיה נושה בחברו מנה ועשה לו שדהו מכר כו' צד אחד ברבית · פירוש אם תהיה הלואה שתים בשלש וכיוצא בה הרי זו רבית גמורה משני צדדין גבי מלוה וגבי לוה ושניהן עוברין אבל העושה שדהו מכר על תנאי גבי לוקח הוי רבית דאי מייתי זוזיה מהדר ליה בעל כורחיה אבל גבי מוכר לא הוי דאי בעי לא מהדר ליה לעולם ולא אתי לידי איסור רבית · ואפילו מהדר ליה לא הוי רבית אלא כשיחזיר ומן מוכח מהשתא שיחזיר ושמא לא יחזיר לעולם וסבר לה ר' מאיר כר' יהודה דתניא צד אחד ברבית מותר · רבא אמר כולי עלמא צד אחד ברבית אסור והכא ברבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו · ת"ק סבר רבית אפילו על מנת להחזירו כשיביא לו מעותיו אסור · ור' יהודה סבר כיון דבעידנא דכייתי ליה מעותיו מהדר ליה מאי דאכל מן הפירות שרי דלאו רבית דאסרה תורה הוא: **פיסקא** וחכ"א מוכרין איתו ממכר עולם חוץ מד' דברים למרחץ לבורסקי לטבילה לבית המים· אמר שמואל מותר להשתין בתוך ד' אמות של תפלה והני מילי כגון בית או דרך וכיוצא בהן דלא קביעא קדושתייהו *) כגון בית הכנסת לא · ואסיקנא המתפלל מרחיק ד' אמות מהן דתנן כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות · וכן המשתין צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות ואח"כ יתפלל משום ניצוצות · וכן המתפלל צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות וישתין · שכל הילוך ד' אמות תפלה סדורה בפיו ורחושי מרחשי שפוותיה · שאלו אלו כולן במה שהאריכו ימים כו' עד מתניתין ופשוטות הן ·

מתניתין

*) נראה דצ"ל אבל בהכנ"ס דקביע קדושתי' לא וכו' :

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל לא הוה לי חמרא לקידושא וכו' ואתאי ביה יין קידושא : (ב) שם כי ברכתיו וכן למר · נ"ב אע"פ דלא היה שום ריוח לרב הונא בהא דהוו שדיין מנייהו עליה אפ"ה איקפד רב דשמא היה עת רצון ובדידיה הוה הדבר תלוי ומתקיים דהיה מגיע לעושר גדול: (ג) רש"י ד"ה וחכ"א וכו' ממכר עולם ואפילו ליחיד : (ד) ד"ה אסר ריתא תגור עשב מין גמי : (ה) ד"ה ולא נשאתי את כפי לדוכן לברך ברכת כהנים בלא ברכה לפני שהכהנים : (ו) תוס' ד"ה שאלו וכו' בת קול ואמרה ליה ניחא לך דליזכי את וכוליה דריך לעלמא דאתי או דליסופי לך חיי ד' מאה שנין אמר דניזכי אנא ודאתי לעלמא דאתי אמר הקב"ה יהבו :

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לבית המים (לכביסה אי נמי) תא"מ :